

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาสภาพข้อเท็จจริงในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย ขณะเดียวกันได้สำรวจ ศึกษา แนวความคิด ตลอดจนความเป็นมาและปัญหาในทางปฏิบัติ จากประเทศที่มีการพัฒนาเรื่องนี้มาก่อนแล้ว คือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และเยอรมัน

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อันเป็นบริบทหนึ่งของเรื่อง "สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร" และเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดินโดยส่วนรวม ในการนำผลการศึกษาไปพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในแวดวงสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อประกอบการวิจัยเชิงสหวิทยาการ โดยใช้แนวความคิดด้านนิติศาสตร์ ประกอบกับแนวคิดด้านนโยบายศาสตร์ (Policy Science) และด้านสื่อสารมวลชน โดยเน้นการเรียนรู้ความรู้และประสบการณ์ของประเทศที่มีพัฒนาการในเรื่องสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งครอบคลุมการศึกษากฎหมาย การบริหารการปฏิบัติตามกฎหมาย และปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย

การวิจัยนี้มีสมมุติฐานเบื้องต้นว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ระบบบริหารนโยบายขององค์กรแบบราชการในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอสำหรับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน และงานวิจัยนี้ได้นำเสนอรูปแบบสำหรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทยที่เหมาะสมกว่าระบบและองค์กรที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

ผลการศึกษา แนวความคิด ปรัชญา ตลอดจนการวิเคราะห์กฎหมาย นโยบาย รูปแบบ และประสบการณ์จากในและต่างประเทศแล้ว เห็นว่า "ข้อมูลส่วนบุคคล" มีฐานะเป็นสิทธิชนิดหนึ่งของ "สิทธิในความเป็นส่วนตัว" และมีฐานะเป็นเครื่องบ่งชี้ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์"

รัฐจึงจะต้องให้ความคุ้มครองประชาชนในเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัวในเชิงข้อมูล (Informational Privacy) อย่างเต็มที่ โดยรัฐจะต้องรับประกันว่าประชาชนเป็นผู้มีสิทธิที่จะตัดสินใจว่าจะให้มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเก็บรวบรวม ประมวลผล และใช้ประโยชน์ รัฐและบุคคลทั่วไปต้องให้ความเคารพและไม่เข้าไปแทรกแซงในสิทธิความเป็นส่วนตัวดังกล่าว

การออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นในระดับนโยบายแห่งรัฐ (National Policy) โดยเฉพาะมาตรการทางกฎหมายเป็นข้อเสนอสำคัญเพื่อการคุ้มครองป้องกันการรุกรานชีวิตส่วนตัว การละเมิดในสิทธิประโยชน์ส่วนตัว และการทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ในชีวิตส่วนตัว อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายและการดำเนินการบังคับใช้กฎหมาย ยากที่จะสัมฤทธิ์ผล หากมิได้มีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการสร้างความตระหนักรู้และเสริมสร้างจิตสำนึกในเรื่องสิทธิความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จึงจะต้องดำเนินการพัฒนาและเสริมสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ของสังคม (Public Awareness) แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและแก่ประชาชนควบคู่ไปกับการใช้มาตรการทางกฎหมาย

นอกจากนี้ โดยที่สื่อมวลชนมีความเกี่ยวข้องกับกรณีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลอย่างมาก แต่ก็มีบทบาทในการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะเดียวกัน ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ควรจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ในเรื่องนี้แก่สังคม สื่อมวลชนยังมีความเหมาะสมที่จะมีบทบาทนำในส่วนของความเป็นตัวแทนประชาชนในการต่อสู้เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว หรือการใช้สิทธิในฐานะตัวแทนภาคประชาสังคม และโดยเฉพาะบทบาทในการเผยแพร่ความรู้กฎหมายและการสร้างความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสร้างความตระหนักรู้ในสิทธิของประชาชน เพราะสื่อมวลชนมีกลไกที่จะทำหน้าที่ “สื่อ” ต่อ “มวลชน” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนในเรื่ององค์กรผู้มีส่วนอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น งานวิจัยเห็นว่ารูปแบบขององค์กรอิสระมีความเหมาะสมกับการจัดตั้งองค์กรเพื่อคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว และโดยที่การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นบริบทความสัมพันธ์ระหว่าง “รัฐ” กับ “ประชาชน” การใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายขององค์กร จะบรรลุเป้าหมายของการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อองค์กรได้รับประกันความเป็นอิสระจากระบบราชการทั้งฝ่ายบริหารและการเมือง